

EUGEN FĂRĂ

Orice reproducere oprită.

Excursiuni în Munții Cibinului, Făgărașului și Brașovului.

I. În jurul Sibiiului.

„Ardeal, — țară încântătoare!

Te-a înzestrat natura cu toate comorile. — Încins de o cunună de munți ești ascuns ca o țară din povești în inima Europei. Adumbrat de un trecut glorios, stăpânit de neamuri deosebite, cari se iubesc și se urăsc, se luptă, și se înving; o minunată lume mică în lumea mare, un mărgăritar în coroana Habsburgilor“.

Acestea sunt cuvintele lui N. Witt asupra țării noastre, cuvintele unei inimi simțitoare, a unui suflet înțelegător, cari tocmai fiind spuse de un străin, sunt mai prețioase pentru noi.

Și tot mai des trec turiști și învățați străini peste pădurea Transilvaniei, cum o numeau Romanii, și se întorc acasă învinși de frumusețile și farmecile acestei țări.

O cetate puternică în partea de răsărit a monarhiei austro-ungare încinsă de brăul înalt al Carpaților se ridică în formă de platou în întindere de ca 1000 mile □ din stepa ungără și din șesul productiv al Dunării de jos: e cetatea Ardealului.

Două linii ferate duc dela Budapesta în inima Ardealului. Una pe la Cluj, — cel mai însemnat oraș al Ardealului, de origine germană, dar azi maghiarizat de tot, — și cea-laltă linie pe la Arad.

Vom face cunoștință cu linia arădană, care trece pe la Sibiiu, punctul de plecare al excursiilor noastre în Carpații de Sud din împrejurimea Sibiiului.

Călătorul care vine din Apus cu gând să cunoască Ardealul, alunecă cu trenul ca o nălucă prin noapte peste pusta Ungariei, și

când, obosit de drum, își face intrarea în gara Sibiiului, cele dintâi raze de soare au-
resc culmile munților, ca un semn ceresc de: „Bine-ai venit“.

După o pauză de câteva minute, pornește personalul mai departe să treacă pasul Tur-nului-Roșu în România, iar altul să străbată dealungul Țării Oltului, oprindu-se la Brașov.

*

Sibiiul¹⁾ e un oraș bogat în împrejurimi fru-moase.

La depărtare de jumătate de ceas cu trenul e Ocna-Sibiiului, cu vestitele băi de sare, cercetate de mii de vizitatori peste vară.

Ademenitoare e cercetarea băii de sare, a cărei exploatare s'a început de pe vremea Romanilor.

O altă excursie interesantă cu trenul e din Sibiiu la Săliște, „mărgăritarul Ardealului“, cum numește lorga satul Săliște. Așezat la poa-
lele munților, sub margine de pădure, când te dai jos la gară rămâi fermecat de priveliștea pitorească ce se desfășură înaintea ochilor.

Casina, Banca, Hala de vânzare, Hotelul, Căminul cultural, Școala, vilele risipite, toate dau dovadă de bunăstarea și gustul ales al locuitorilor. Să se întâmple norocul să fie și zi de Duminecă, să vezi jocul în pavilion, ori în marginea pădurii, să admiri frumoasele Săliștence în portul lor simplu și aristocratic, legănându-se grațioase în horă, și să nu-ți mai vie să pleci din Săliște.

Dela Sibiiu cu căruța direct, spre nord

¹⁾ Vezi Sibiiu, călăuză ilustrată pentru excursio-niști de acelaș autor.

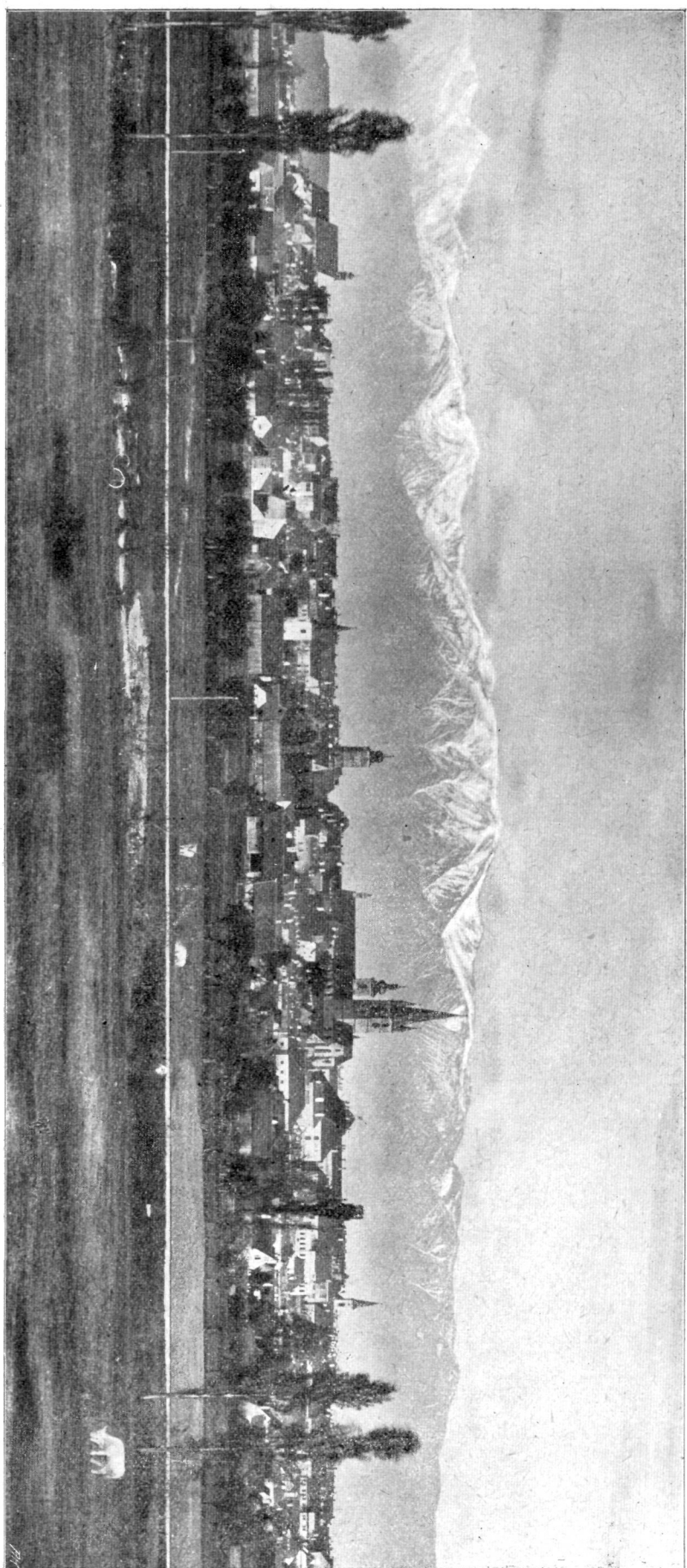
Negoitul.

Șerbota.

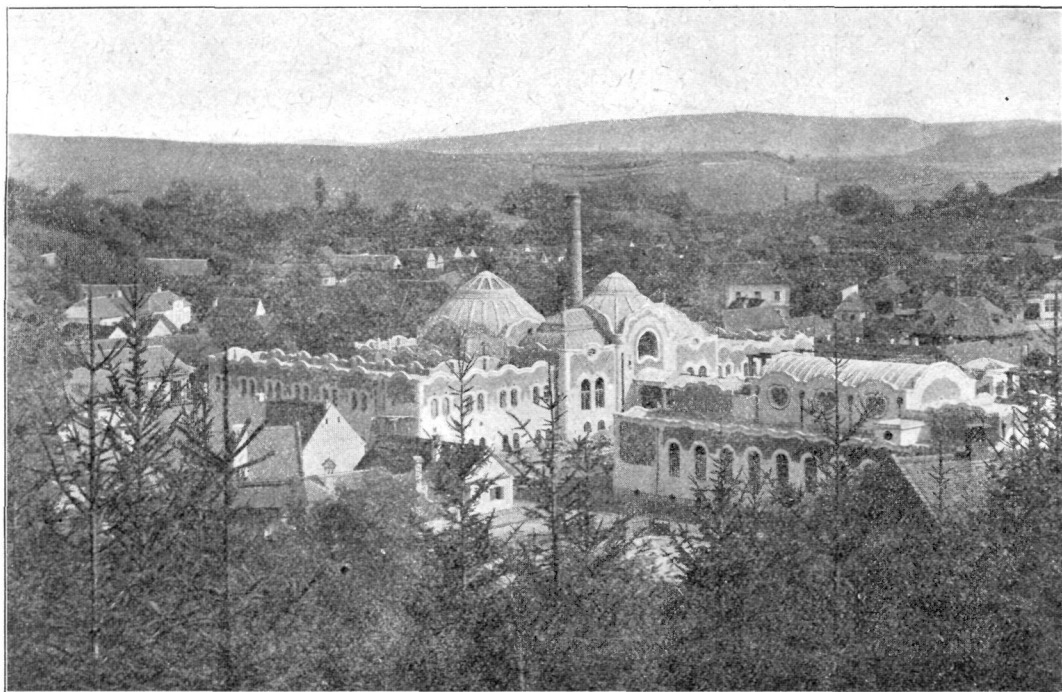
Scara.

Ciortea. Surul.

Tatarul.

Sibiul.

Ocna-Sibiului.

ajungi la vechea cetate Slămnice, în direcție spre sud ajungi peste Cisnădie, vestită prin industria de lână, în Cisnădioara, cu cetățuia pe un vârf de munte, care e încă bine păstrată.

Priveliștea acestui sat sâsească încunjurat de munți, în mijlocul grădinilor cu pomi, străjuit de cetățuia, rămasă din veacul al 13-lea, e cu adevărat încântătoare.

Dar ce deosebire în jocul flăcăilor de aici și a celor din Săliște!

Un salt liniștit în ritmul greoiu al unei muzici false de țărani.

Dincolo, chioate, salturi aprinse, și mișcări mlădioase.

II. În Munții Cîmbinului.

Cine vrea să aibă o zi frumoasă să nu pregete, să urce, cu trăsura ori călare până la „Păltiniș“. Un drum frumos și bine pietruit prin pădure, duce la o depărtare de 10 km. până în Reșinari, satul cu Români bogați și locul de naștere al poetului Octavian Goga. Locuitorii sunt oameni harnici și muncitori, cari se ocupă cu plugăria, negoțul, cultivarea pomilor, dar mai cu seamă cu oieritul.

Prin mijlocul satului curge în alvie largă Râul Stejii, iar pe lângă strada principală

Râul Caselor. Alături de case vechi se înalță ziduri în stil nou cu locuințe confortabile și luminoase. Poporul e păstrător cu îndărătnicie al obiceiurilor bătrâne, altcum industria sâsească de lână din Cisnădie și-ar fi găsit un concurent puternic în Reșinari.

În față cu școala impozantă, e biserica românească veche, cu pictură interesantă.

Călătorului străin îi bat la ochi porțile înflorite și 'ncrestate care 'nichid porțile Reșinărenilor. Portul e și mai simplu ca cel săliștenesc, dar frumos și curat.

Reșinarul e un loc sfânt pentru Români. Lângă biserica din dealul Stejii se înalță o capelă în umbra căreia odihnește marele arhiepiscop al Românilor, Andrei baron de Șaguna.

Doi lei păzesc intrarea în capelă, în locul de odihnă al celui ce ca un leu a luptat pentru legea și neamul lui.

Aproape de biserică, pe lângă râul Stejii la deal, urcă calea spre „Păltiniș“. Drumul șerpuitor ține 19 km. urcând prin desiș de pădure, trecând culmi până sus în regiunea bradului mirositor. Pe poienile de lângă drum se văd turme de oi și stâne de ale locuitorilor din împrejurimi. „Păltinișul“ e un loc de cură, deschis în anul 1894, la o înălțime de 1403 m.

Cetățuia Slămnice (Stolzenburg).

Turiști lângă lacul Bălii (2030 m.)

Păltiniș (Hohe Rinne) 1403 m.

Podragu.

Cisnădioara și Cisnădia.

În timp de vară „Păltinișul” e un loc de cură foarte cercetat. Bucătăria escelentă, vinurile bune, aer sănătos, societatea aleasă, fac petrecerea din Păltiniș plăcută.

Dar o scădere mare are Păltinișul. Așezat pe partea de miazănoapte a muntelui e lipsit de lumină și de căldură. De aceea e căutat mai mult în zilele cele mai călduroase de vară.

Ce ușor am putea face și noi asemenea așezăminte de recreație în regiunea munți-

Cindrel (2245 m), de sub vârfurile căruia pleacă din iezere râul Cibin. Cutrierând aceste culmi ne-aducem aminte de versurile poetului Goga, scrise în cartea oaspeților din Păltiniș:

Sărmanii noștri munți bătrâni
Eu nu mă mir că sunteți triști;
Străbunii noștri v'au fost stăpâni
Noi cei de azi abia turiști.

Dela Cindrel cale de o zi pe vârful munților ajungi în Petroșeni. Pe lângă această excursie, turiștii obișnuiesc a mai urca pe Preșbă (1749), apoi cercetează cu plăcere pădurile celor șapte județe exploatare de străini.

Din Păltiniș devala poți coborî ori peste platoul Șanta, acoperit de case de vânători și de turiști, la

Reșinari, ori prin strâmtorile romantice din Valea Cibinului. Răsbate din adâncuri vuet de ape isbite de stânci, și ici-colo tremură 'n raze de soare stropi de apă sfărmată în cataracte. Pe cărării strâmte pe margini de prăpăstii,

Țigani la Prislop lângă Reșinari.

cobori până la „Pisc“ și pe drum spre Gura-riului, la Orlat, de unde trenul duce la Sibiiu.

III. În Munții Făgărașului.

De munții Cîbinului se leagă munții Făgărașului, ce se întind spre est. Trecătoarea Turnului-Roșu,¹ prin care se furișează grăbit valurile Oltului, desparte acest lanț de munți¹).

Până când partea șirului de munți se pleacă către România în valuri line și se întinde până departe spre șes, partea noastră se scoboară prăpăstioasă, în fel și fel de forme bizare. E întretăiată de văi adânci, cu cataracte și genuni de ape clocotitoare. Râurile de munte izvoresc gâlgăind din sânul muntelui sau își au izvorul în locurile de munte, numite iezăre, sau ochi de mare.

Privitor la caracterul lor geologic, profesorul universitar Dr. Fritz

Berwerth consideră Carpații de sud, ca pe o ramură întreruptă a Alpilor, dela apus la răsărit.

Vom cerceta punctele cele mai însemnate din munții Făgărașului: Tatarul, Surul, Negoii, Bâlea, Podragu și vârful Urlei. Tatarul și Surul sunt locuri admirabile de excursii, cari durează o zi.

În primăvară sunt

¹) Vezi broșura: Prin Turnul-Roșu spre România de acelaș autor.

Cioban mărgean.

roșii de podoaba înflăcărată a bujorilor de munte, și deja în Iunie se poate culege cea dintâi „floarea Reginei“.

Căderile de apă murmurătoare și adâncurile unde fierb neconținut valuri în spume, explică taina, pentru că călătorul se simte așa de pu-

Muntele Surul 2286 m.

Port din Reșinari.

Port din Seliște.

ternic atras de munții aceștia. Călătorind tot pe vârful munților peste Surul, pe lângă tainicul iezăr al Avrigului ajungi la Ciortea, de unde se zărește piscul înalt, îmbrăcat cu zăpadă al Negoilului.

Până când în partea Surului nu se află nici o colibă de adăpost, în Negoiu, o casă admirabil întocmită și încăpătoare oferă loc de odihnă călătorului obosit.

O potecă îngrijită și zidită din dărnicia D-rului Karl Wolf, duce dela poalele muntelui până la casă, la o depărtare de 13 km. Ferme-cătoare sunt priveliștele de partea stângă a potecii și cele două căderi de apă; „La Mie-zuina” și în „Șerbota”. Tocmai sub căderea de apă din Șerbota, alunecă poteca, încât stropii de apă răcoresc pe drumeț.

În zori de zi, curcubeie, se răsfrâng în stropii de apă, de ți se pare că ai ajuns în lumea basmelor.

Ajunși la casă, răsare deodată Negoilul, (2536 m), ca un colos.

Turiștii destoinici, trec vârful Negoilului, scoboară prin „Strunga dracului” — cea plină de primejdii și nu se opresc până la lacul Bălii, unul dintre cele mai frumoase iezăre de munte pe cari le putem vedea. O noapte petrecută în bordeiul de piatră al societății carpatine, în sbaterea ritmică a apei, în cântecul vântului, lasă amintiri neșterse în sufletul omului.

Nu-i mirare că cel mai căutat loc de excursii în munții Făgărașului e „Lacul Bălea”. E situat într’un loc încântător, fără urcușuri grele, și ușor de ajuns. La o înălțime de 2030 m.

Poteca dela poalele muntelui te trece tăinită prin pădure de fag, te poartă prin codru de brad, te îmbată de miros de rășină, și când te scoate la lumină, ai senzația c’ai ajuns într’o țară fermecată, într’un colț de raiu.

Seara, când aerul se răcorește, când umbrele învălue cu taină toate frumusețile naturii, o casă bine îngrijită de societatea carpatină, îți oferă loc de odihnă și de visare.

Prof. Dr. Paul Lehmann din Berlin, a descoperit în calea sa spre „Bălea”, după cum spune în conferința ținută la adunarea generală a societății carpatine (1884), urme din epoca de gheață.

Mai puțin cercetate, deși mai sălbatice

par'că, mai romantice sunt lacurile Podragu. Pe pietrele Podragului (2456 m) se găsește totdeauna floarea reginei. În aceste regiuni ferite petrec mai bucuos căprioarele, uneori în turme de câte-o sută de capete.

Dela pietrele Podragului spre răsărit, trecând pe lângă Viștea mare (2526 m), ajungi pe lângă vârful Urlei (2474 m) și alte vârfuri în Zernești, la Piatra Craiului, loc foarte iubit de turiști.

Niciodată nu ai impresia de a fi găsit o comoră, cum o ai după obositorul drum până la Zernești, când deodată își desface la picioarele tale, Brașovul, panorama sa încântătoare.

Departe se întinde frumoasa țară a Bârsei cu sate bogate până 'n Săcuime.

Brașovul pentru excursioniști e centrul sportului de iarnă.

Întărituri și cetățui puternice stau mărturie a vremilor mari, în cari a trăit odată Brașovul. Biserica neagră cu zidirea sa colosală mai arată ceva din puterea greoaie a Sașilor de altădată. Maghiarismul cucerește tot mai mult vatra săsească și monumentul lui Árpád din vârful Tâmpiei e o desfidere a trecutului german al acestui oraș.

În munții Brașovului, — afară de Piatra Craiului — cel mai cercetat este Postovarul, cu o casă modernă de adăpost și cu stațiune meteorologică, sau Buceciul, cântat în poveștile sale de regina Carmen Sylva, peste a cărui vârf „Omul“ (2513 m.) se înșirue miezuinele de hotar dintre cele două țări locuite de acelaș neam.

Ca o încununare a atâtor străduinți pentru neobositul călător peste vârfurile munților, este desigur priveliștea spre Sinaia, cu minunatul său castel ca din povești, care strălucește în ape de diamant, poate cel mai fermecător cuib de vară dintre câte au capetele încoronate în Europa.

Văzând acest castel ascuns în umbra brazilor, în inima munților, înțelegi versurile poetului:

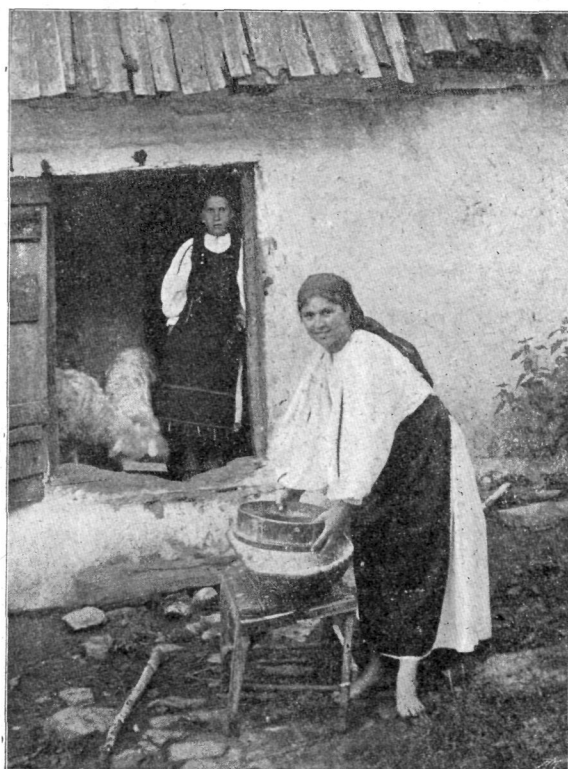
Wer niemals einen Berg erstiegen,
Nie sah der Welten Herrlichkeit,
Blieb wie ein Klotz im Tale liegen,
Der tut mir in der Seele leid.
Denn von des Schöpfers Glanz und Güte
Zog ihm kein Schimmer zu Gemüte.

(Va urmă).

T. R. Popescu.

Reșinari: Lângă râul caselor.

Fată din Reșinari.

Sonet.

Cât am să-ți mulțumesc, iubito, ție,
În vers aş încercă 'nzadar a-ți spune.
Ce vers să 'ncapă 'n el așa minune,
Când tu ești cea mai mândră poezie.

De-aș ști vorbi în dulcea armonie
De tonuri smulse cântătoarei strune,
Aș face al tău suflet să răsunе
În lumea larg', o mare simfonie.

De-aș ști vrăji lumină și coloare
Pe pânză, eu ți-aș zugrăvi portretul,
Cum stai acum pe bancă gânditoare...

Pe brațul tău se leagănă buchetul
În care tu pari cea mai scumpă floare;
La spate-ți străjuie tăcut brădetul.

Cântec.

Florile culese ieri
Azi sunt toate ofilite, —
Biete suflete rănite
De ascunsele dureri...

O să-ți rădă mâne 'n crâng
Alte flori și pururi nouă,
Scuturându-se de rouă
Ca de lacrimi ochi ce plâng.

I. Borgia.

Plopul.

Clătinând alene vârful,
Dus pe gânduri, frunza-și cerne...
Glas de pasări călătoare
Jalea 'n suflet îi așterne.

Biruit suspină singur
Socotindu-și frunza moartă
Și 'nspre clipe de nădejde
Sborul gândului își poartă.

Biet strein, își frânge trupul
Tăinuindu-și doru 'n șoapte,
Amărit ș'ascultă plânsul,
Cum se stinge 'n miez de noapte.

Și de jalea unor vise
Ne'mplinite, frunza-și cerne;
Frigul nopților de toamnă
Jalea 'n suflet îi așterne.

O cruce...

În marginea cărării, străjuită,
De plopі sfioși cu plânset în cântare,
De mult, de mult, din vremuri legendare
O cruce șade 'n zare, irosită.

De sborul vremii roasă-i slova sfântă,
Cuvântul ales, din veacuri haine,
Dar tot mai vin bătrânii să-și aline
Din graiul ei, durerea ce-i frământă.

...Și cum privesc spre zarea argintie
Un gând cucernic par'că mă supune,
S'aud cuvântul vremilor străbune;
„Crucea e o candelă 'n pustie!“

I. N. Părvulescu.

O fabulă în proză.

Odată un fabulist — nu eră nici Lafontaine nici Esope, eră un fabulist din ziua de azi — a eșit din București, afară la câmp, îndepărtându-se mult de oraș, de sgomotul lui supărător, de aerul său stătut și înăbușitor...

O zi frumoasă de primăvară... În limpezimea cerului plutiă o ciocârlie, pe când jos, spinările vitelor puneau pete albe pe fața înegrită a pământului...

Fabulistul o luase razna peste câmp, nemai ținând seama de drum sau cărare... Treceă fluerând peste arăturile obositoare, peste imașurile întinse.

La o răscruce, se opri lângă o fântână cu cumpănă. Cu mâna-i albă scoțând cu mare chin o ciuture grea de apă, o bău pe neresuflete, așa de însetat eră... Un trunchiu de copac, pus la îndemâna trecătorilor, îl îndemnă la odihnă... Căzù și, răsuflând din adânc, se uită la cer. Eră tot limpede și ciocârlia încă nu răgușise. Dimpotrivă: par'că își mai ascușise vocea. În juru-i domniă o liniște adâncă, tulburată din când în când de lătratul cânilor dela stâna din apropiere.

În urmă, scriitorul plictisit de atâta contemplație, își lasă ochii în pământ. O broască râioasă, strecurându-se printre pietrele de lângă fântână, eși la iveală și lipindu-și burta-i umedă de-o piatră încălzită de soare, rămase neclintită, cu ochii holbați la neașteptatul musafir. Cu cât îl priviă mai mult, cu atâta broasca prindea să se umfle de supărare par'că. În închipuirea lui de fabulist, scriitorul crezù că broasca se umflă, încercându-se să-l ajungă pe el, — pe un scriitor cunoscut, — și în minte îi veni versurile lui Donici:

„Broasca mică cât un ou
A văzut șezând un bou!”

Deodată un sbierat răsunător, îl făcù să tresară. Ridicând ochii, rămase înspăimântat, când văzù că dinspre stână veniă sburdând ca un turbat, un coge-mite măgar cât un catâr de maiestos.

„O fi dat strechia în el!” gândi fabu-

listul și prins de frică, se uită împrejur, ca să vadă dacă nu cumva, s'ar putea ascunde după colacul fântânei, sau în altă parte.

Colibă lângă lacul Bălii.

— Te văd, te văd! — sbieră măgarul, îndemnându-se și mai mult la fugă. Fabulistul se ridică și înțepenindu-se în picioare, îl așteptă tremurând.

Cu coada îmbârligată, măgarul se opri drept în fața lui. Eră un măgar ca toți măgarii. Cu urechile lungi, cu semnul crucei în spinare. Se uită înclădat în ochii fabulistului, și bătându-i din copită, îi zise cu asprime:

— Avem de regulat, domnule, o socoteală veche!

— Care socoteală? — întrebă scriitorul, și

Coliba soc. carp. în Bălea.

crezând că are aface cu vreun creditor, începî să se caute prin buzunare... —

Ce faci pe Chinezu!... Doar ești român! — zimbî batjocoritor măgarul. — Cum, ai uitat că în toate fabulele dumitale, îți servesc drept... cal de bătaie?! Ai uitat că-mi pui în spinare toată prostia și toată încăpăținarea omenească! Și spune acî, dacă nu-i o adevărată măgărie omenească, să-mi pui în gură toate cugetările și toate spiritele tale trase de păr, ca și cînd eu n'aș putea vorbi decât măgării! Și să știi dela mine că, dacă sunt în stare să duc în spinare pînă la 600 kilo de sare, nu pot suportă însă, nici un dram din nesăriturile d-tale!...

— Dar, așa ne-a învățat maestrul nostru, marele Lafontaine — suflă fabulistul, închinându-se respectuos.

— Lafontaine n'a cunoscut niciodată un suflet de măgar, deși și pe timpul lui erau destui măgari! Ș'apoi — se înflăcăără măgarul, bătînd din copită. — De ce tot vorbiți de „copita măgarului“, dîndu-ne drept pildă de lașitate! Dacă ar fi așa, n'aș avea decât să mă întorc și să-ți trîntesc o copită în obraz ca să-ți sară și ochelarii de pe nas.

Îngrijat, fabulistul se dete cu doi pași îndărăt.

— Nu te teme — zimbî măgarul cu dispreț. — Nu te teme că nu sunt așa de laș să lovesc pe un biet fabulist necunoscut, care oricât ar fi de spătos, tot e mai bicișnic decât un leu... chiar bolnav.

Fabulistul făcî o plecăciune:

— Ești un măgar generos!

— Așa-i tot neamul nostru măgăresc: iertător! — răspunse cu demnitate urechiatul, încordîndu-și gâtul. Și ar trebui să-ți aduci aminte întotdeauna, mai ales cînd vei scrie bucăți moralizătoare, că ai încăput odată în mîna unui măgar care ar fi putut să-ți facă fîlcile piftie, dar că te-a iertat fiindcă te-a întîlnit cînd erai singur și fără bătă'n mîna.

Rostind aceste cuvinte, măgarul se întoarse sburdînd și'n loc de salut, îi arătă dedeaparte o pereche de copite sdravene de-abia potcovite...

Cînd se văzî singur, fabulistul o luă repede la picior, trecînd în neștire peste ogoare și câmpii, fără să mai privească cerul, fără să-i pese dacă în văzduh cîntă o ciocărlie, sau dacă croncăniă o cioară bălțată.

Numai cînd ajunse la drumul mare și cînd se văzî printre oameni, se opri. Amenințînd cu pumnul spre stîna unde acum s'adăpostia măgarul, strigă:

— Asta-i măgărie fără margine ca să umilești astfel pe un fabulist care face cinste literaturii noastre! De-acum să te păzești de ascuțișul peniței mele!...

Învățătura ce putem trage din această fabulă — căci trebuie să tragem o învățătură din orice fabulă — ar fi cam aceasta:

De multeori cineva poate fi mai măgar, decât chiar un adevărat măgar!...

1911, Raducăneni.

Al. Cazaban.

Flori și aur.

N'ai flori să împletești cununi
Pe fruntea-i albă? Nu sunt flori?...
Cu 'ndemn păgân culege crinii
Ce mor pe vechile altare,
Prinos icoanelor străine
De lacrimi și de îndurare.
Pe fruntea ei să strălucească
Neîntinați, nemuritori!...

N'ai aur ca să torni coroana
Celei mai albe 'ntre regine,
Soliei calde a vieții,
Miresei visului? N'ai aur?
Pe chipul vechilor icoane
Îngrămădit stă un tezaur:
Răpește-l, fă-l să strălucească
Pe fruntea sfintei vestaline!

De veacuri împietrite 'n cadre,
Atâta jale au văzut,
Atâtea mâni tremurătoare
Spre rugă s'au împreunat,
Atâtea lacrimi, mări de lacrimi
În fața lor s'au revărsat, —
Și ochii lor haini tăcură
Și graiul lor rămase mut...

Azi e un suflet, care bate
De dragul tău și se 'nfioară,
Când umbrele s'abat pe fruntea
Care-a visat frumosul vis,
Un suflet, ce pentru durere,
Pentru viață e deschis:
Lui, lui jertfește-i flori și aur,
Lui, scumpa inimei comoară!

N'ai cântec ca să cânți lumina
Ce caldă 'n suflet îți străbate?
N'ai cântec să mărești avântul,
La care ochii ei te chiamă?
În templul părăsit sunt harfe
Și sunt timpane de aramă:
Ia cântul lor și îndreptează-l
Zeitei tale adorate!

Se 'ncruntă cerul? Să se 'ncrunte
De ne-a 'nțeles vreodată' strigarea
Închidă-și ochii, să se 'ntoarcă
Întunecat din fața noastră:
Noi cerul ni-l purtăm în suflet
Și bolta lui în veci albastră
N'o 'ntunecă nici nori, nici vifor,
Nici ura și nici răzbunarea.

Pe tine, albă arătare,
Pe tine, care 'ntreci dulceața
Și albul zilelor de vară
Te cânt în cântec de timpane,
Și jertfă ți-oi aduce crinii
Ce-au fost meniți pentru icoane,
Și aurul. Căci tu ești vie,
Și tu aduci cu tine viața!...

I. U. Soricu.

Cântec.

Firicel de izmă creață,
Ce folos de-un vis crăesc,
Dacă 'n lumea asta veșnic
Nu mi-e data să-l trăesc!

Porumbea cu ochii vineți,
Ce folos de ochii tăi,
Când de scumpa ta colibă
Mă despart atâtea văi!

Ce folos de-o luncă 'n floare,
Ce folos de câmpu 'ntreg,
Dacă floarea cea mai dragă
Nu mi-e dat ca s'o culeg!

P. Pădure.

Mandi Lăncerul.

Eu îl știu de mult, de când eram un priznel de copil și umblam în cămășuță lungă. Venia uneori, vara, la noi, la moșu, că erau cunoscuți vechi și prietini.

Cascada „Miezuinile“.

Un om în-nalt, de da cu capul în grindă la casa noastră, lat în spate și greu la pas, că tremură fața casei când pășiă. Avea muștațe groase, cărunte, și nește răzoare de sprâncene, că abia se cunoșteau două ținte de jăratec sub dunga frunții. Părul îi cădea în plete pe umeri și pe lângă tâmple-i coborau două chici, împletite ca la fete. Purtă veșnic o măciucă lucie-lucie și afumată, cu ferecătură cumplită în capătul deasupra.

Răsăria după amiezile în porțița noastră

dela drum, și intră, tropăind greu din călțuni, în casă. Dă binețe răstit, par'că cu o undă de mânie tainică în ochi, și se așeză lângă moșu, după masă.

Îl vedeam om închis și aspru. Și noi copiii ne opream sfioși pe prag, tremurând, când își întorcea fața către noi Mandi Lăncerul. Că așa-i ziceau oamenii. Și așa-l știau toate satele dela Murăș la deal și pe Arieș în sus, până la Turda: Mandi Lăncerul.

Moșu, om vorbăreț și cald la graiu de altfel, când intră Mandi pe ușă par'că i se îndesă barba cărunță, de popă bătrân, și ochii-i căpătau luciri scăpărătoare, de foc. Tăceau vreme îndelungată alături. Sprâncenele doar' de le tremurau, umbrind luminile ascuțite de desubt. Apoi, uneori, schimbau câteva vorbe aspre, scurte.

„Ai mai venit încoace, frate Mandi?”

— Venit, popo.

— Da' cum o mai duci?

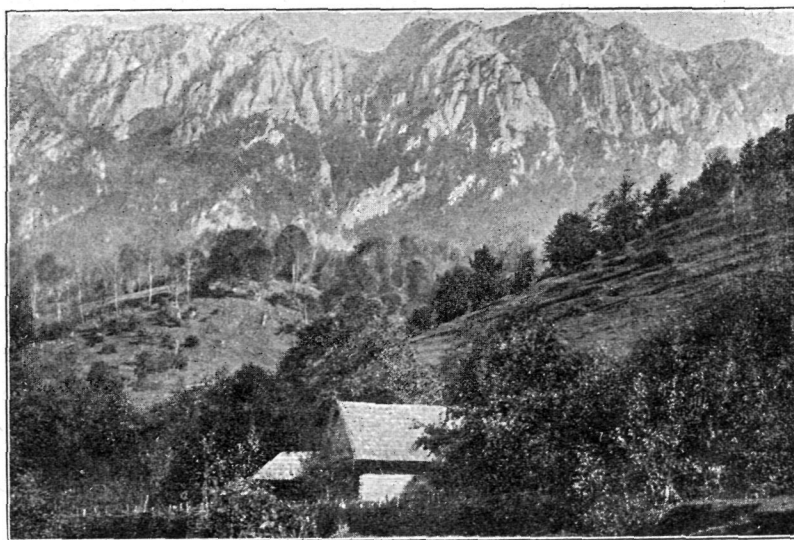
— Hm, eu o duc, popo. Da' rău o ducem noi, țara, Ardealul. Rău... Ardeal nenorocit!”

Și se încruntau iarăși cei doi bătrâni, mărurii din alte vremi.

Altădată, când umbrele sării îi cuprindeau așa la masă, alături, și sunetul clopotului de vecernie venia domol din marginea satului, ca o undă de chemare veche, din bătrâni, tresăria Mandi, moșneagul, și se trăgea mai aproape de tovarășul său și ochii-i licăreau în o lumină dulce, duioasă.

„Măi frate Ioane, te gân-dești tu acuma la Bărnuf, când ne spuneă, colo la Blaj, la adunare, ca un arhanghel, cu fruntea lată, cu ochii peste mulțime: Oameni buni, scumpii mei frați, deacuma suntem slobozi... Deacuma noi suntem stăpâni peste vieța noastră. Trăiască sfânta libertate!”

N'auzi, frate Ioane, par'că mă furnică și acum vorbele

„Piatra Craiului“.

lui: Trăiască sfânta libertate! Domn și iobag, tot una. Un cap, o vieață... Ce vorbe sfinte, măi frate Ioane!”

Barba moșului tresăria și ea atunci și mâinile lui uscate căutau brațele lungi ale lui Mandi. Și haina neagră-verzie, a preoției, se alătură, într-o îmbrățișare caldă, de cojocul aspru al celui alt bătrân.

„Ehei, Mandi, ce mai vremei atunci!”

Apoi iarăși, după un restimp, se ridică pieptul lui Mandi în lumina sfioasă dela fereastra din fundul casei și peste frunte i se întindeau două vine groase, două sfori de oțel, subțiri fi-rele de păr cărunte.

„Da' când am dat întâi, măi Ioane, cu lancea mea de șase palme în tăiș. Știi, colo la podu' Ațințișului. Cu popa Vlăduț. De s'au înroșit apele Murășului. Și urlau văile de dobele noastre de lemn. Și răcneau tribunii călări, cu săbiile în vânt: Pentru sfânta libertate! — Atunci, popo Ioane, am trăit noi“...

Chipurile moșnegilor se întuneau atunci deodată, se făceau una cu întunecul sării. Mandi se ridică repede de după masă, își îndoiă mijlocul de uriaș, la ușă, sub pragul deasupra, și călțunii lui grei sunau aspru pe uliță la vale, până departe.

Vreo lună apoi nu-l mai vedeam, ori uneori până în altă vară. Nu mai ieșea nicăiri din înfundătura de sălciiș de peste Murăș, dela gura Arieșului, unde își avea casa și moșia.

Nici nu mai auziam, că Mandi trăiește, ori ba.

*

Îmi povestește moșu.

„A fost primăvara, nepoate, anul patruzecișiopt. Anul de frământări cumplite. Un duh nou plutiă peste câmpiile bietului nostru Ardeal, duhul măreț al Deșteptării de obște. Și vuiau cuprinsurile de fâlfăit al aripelor lui de vâlvătaie.

Eu eram atunci în Blaj, la popie, pe anul întâi. Aici se încrucișau toate veștile de li-

Tunsul.

Negoiu.

Șerbota.

Vedere spre Negoiu 2536 m.

bertate. Și aici se găteau zorile strălucite ale altor zile. Aici clocotiă sângele întregului neam de iobagi, din vița împărătească a lui Traian. Și noi, școlarii Blajului de atunci, eram vinele acestui neam de săteni oropsiți.

Bietele haine negre de clerici, erau prea strâmte pentru văpaia inimilor noastre tinere. Și brănele de lână ne ardeau peste mijloc: ne doream după cureaua și sabia de voinici! Sfaturile noastre din grădină, de sub bătrânul frasin cu ramuri largi, au fost celea mai mărețe clipe din vieța mea. Simțiam clocotindu-ne în vine tot avântul falnicilor noștri străbuni,

și chipul lupoaicei dela Tibru ne furnică prin suflute săgeți de foc. Cărțile noastre, cu înțelepciunea lor bătrână, zăceau uitate, în colțurile lor, și un singur gând ne stăpâna, un

Eu am plecat spre Murăș, pe la Vama-seacă. Revereanda a rămas în seminar. Purtam cioareci murășănești, întinși pe pulpă, cu șinoare, și cămașă cu brânele. Par'că nu călcam pe

pământ. Trăgeam la popa și cât ai clipi odată, eră greu locul, în jurul bisericuțelor de lemn, de oastea bunilor noștri iobagi. Moșnegi cu ochi umezi și voinici cu fețe aspre. Vorbele noastre erau solie cerească, de clo-coteau satele pe unde treceam.

În sate, pe sus umblam, nepoate, pe sus, pe brațe de moșnegi, pe piepturi oțelite de flăcăi. Fețele noastre erau ude de lacrimile ferbinți ale popilor bătrâni... Ehe, nepoate, suntem un neam minunat în vremuri de furtună, un neam mare!

Așa am ajuns la Murăș, într'un sat.

Aici ulițile erau moarte și biserica noastră din margine goală. La casa popii zece panduri, cu săbiile scoase, păziau intrarea. O preoteasă bătrână lăcrimă, sughițind, pe prispă, cu furca 'n brâu. Sus, la curtea nemeșască, prin brădetul grădinii,

Urlătoarea Bâlii.

gând dulce, nepoate, nespus de fermecător: „Națiune, Libertate!”

Când a fost, deci, de ne-au dat hârtia cu chemarea la adunare, la Blaj, proclamațiunea lui Cipariu și a celorlalți aleși, frunțile ni s'au luminat, de o rază cerească, și am sburat, nepoate, am sburat, toți în toate părțile, ca un singur glas de trimbiță, peste văile Ardealului.

se auziau vaete, de oameni bătuți. Deasupra satului, pe-o coastă, înșiruite în ceața dimineții, vreo patruzeci de plugari, brăzdând o țelină lată. Și se auziau țipete de acolo. Biraiele nemeșști în urma plugurilor, ca umbre negre, mari, cu vine de bou împletite, groase ca mâna...

Și eră în ziua aceea Sfânta Vinere a pa-

timilor Domnului nostru Isus Hristos, Marea Vinere a Paștilor.

Sufletele noastre ardeau. Și ne-am dus, nepoate, eu și tovarășul meu, feciorul popii de

satul pustiit. Eră ca o chemare jalnică, la un prohod: ting-tang-tang... ting-tang-tang!

Și trăgeam, nepoate, trăgeam cu toate puterile, cu obrajii aprinși, par'că ne-a pus

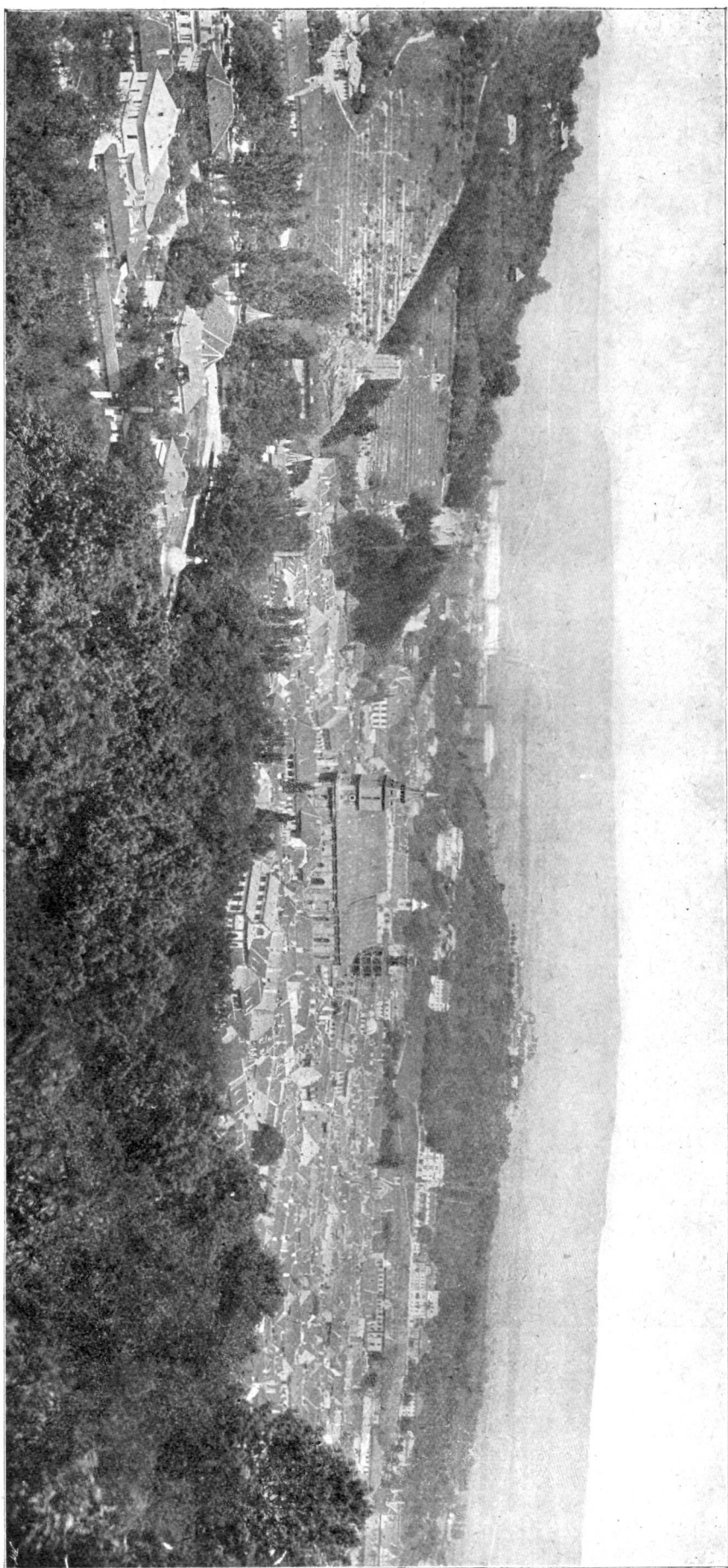
Cetățuia Rășnov lângă Brașov.

lângă noi, de peste deal, ne-am dus la clopotnița săracă, din gruiul satului, de lângă Murăș, ne-am suit pe scândurile mâncate de vremi ale podului, și celea două clopote bătrâne au prins să sune, duios, plângător, peste

Dumnezeu Sfântul să chemăm neamurile la Judecată, în valea Iosafatului...

Ting-tang-tang. Ting-tang-tang...

Când ne-am lăsat fierbea satul. Pe coasta din sus, la pluguri, vuiau plesniturele vinelor

Braşovul;

de bou și răsunau sudălmi grele, în limbă străină. Pe uliți răcneau pandurii, zingănind paloșele. Și plângeau neveste pe la porți.

Vreo două bătrâne ne îndemnau, în genunchi, să trecem Murășul, că acia-i urgia lui Dumnezeu și ne punem capetele. Noi nu.

N'am plecat. Și am auzit atunci, deodată, un răcnet cumplit, ca de taur ce scapă din lanțuri, și, sus, pe coastă, la ogor, iată, o învâlmășală mare, și vaete, și muget de boi, și clocot surd.

Apoi o ceată de plugari, cu cămăși albe, cu pletele 'n vânt, în goană, la vale, spre sat... În frunte un țăngău, cu pieptul gol, cu o tânjală pe umere. Tânjală cumplită, 'dela patru boi..

„După mine, mă, la sfânta biserică!“

Și veniau ca o răsbunare dumnezeiască.

Preț de două răsuflute, eră plină ograda bisericii. Iobagi cu fețele brăzdate de sudorile muncii grele, cu capetele descoperite. Un sat întreg.

„Dați-vă solia, dragilor. Spuneți-ne și nouă cuvântul Blajului!“ — ne ziseră.

Și am început să spunem.

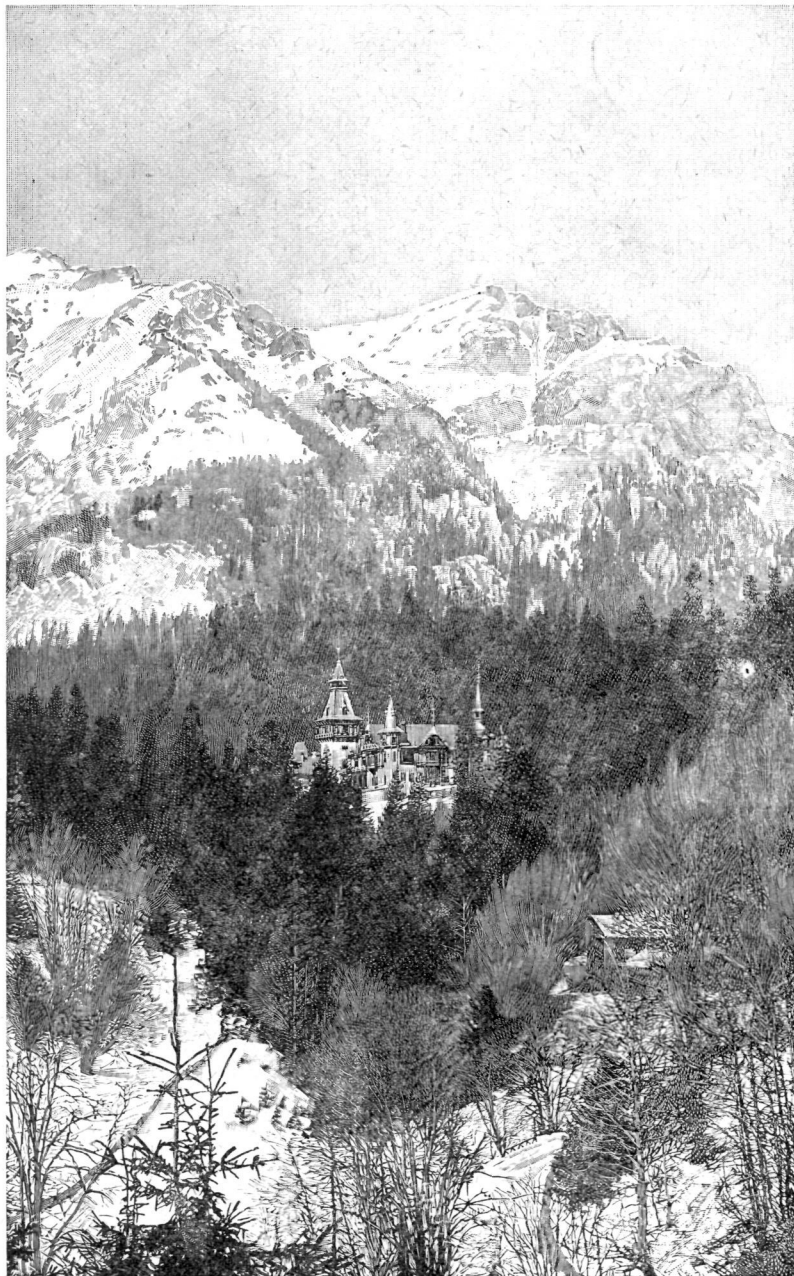
Dar vuetul în sat creșteă. Și dela curte pătrundeau zingăniri de arme, nechezuri de cai. Printre pomii țințirului din față, am văzut desfăcându-se porțile grele de stejar, urnind în țițini, și nemeșul însuși călare, veniă 'n galop, cu slugile sale, cu biciuri și cu săbii.

Mulțimea gemu. Noi am ridicat glasurile. Clopotele 'n turnul lor au început să sune, repede, rupt, într'o dungă...

Tang-tang-tang-tang...

Clocotiă văzduhul. Și s'auziă, năvalnic, buibuitoar, tropotul cailor,

O clipă. Apoi flăcăul din frunte cu tânjala, deodată, cu ochii în flacări, a sbucnit din mulțime, și, înalt, ca un stejar, s'a pus zid, în calea năvălitorilor. Stă drept, nemișcat, ca

Castelul „Peleș“ în Sinaia.

o stâncă, cu brațele încordate, de să-i plesnească vinele... A vâjăit tânjala odată, ca un trăznet surd, și patru panduri au căzut, pe iarba tânără, cu capetele sparte. Alți doi au căzut fulgerați, apoi calul nemeșului, cu picioarele rupte.

L-a înfierbântat mulțimea. Noi am amuțit.

În învălmășală flăcăul a aruncat tânjale și țineă, acum, pe domnul turbat, de ceafa grasă, hrănită. L-a ridicat de douăori pe deasupra capului, peste pletele-i negre bătute de vânt, apoi, într'un răsuflet, făcând zece pași spre Murășul care curgea aproape, l-a prăbușit sub malul înalt, în apele tulburi, umflate, de primăvară...

Flăcăul ăsta a fost Mandi, nepoate, Lică, Vășile, pe numele din botez, Lică Mandi, cum îi zicea satul.

De atunci nu s'a mai deslipit de noi. Ne-am împrietinit, ne-am făcut frați de cruce. Eră și om deștept. A slujit mult la un popă în copilăria lui, și a apucat și meșteșugul slovei.

Din tânjală și-a făcut o lance de-un stânjin și jumătate în coadă, și i-a pus un tăiș de șase palme. O armă cumplită. A purtat-o în întreg Ardealul, în 48. O ține ș'acuma moșneagul. Ține.

A fost, acest Mandi, cel mai strașnic lăncier în loagărul lui Axente, nepoate.

A. Lupeanu.

Cronică.

Sborul lui Vlaicu în Sibiiu. Sborul inginerului Aurel Vlaicu în Sibiiu a dat prilej la o manifestație românească foarte neplăcută pentru Sași. În Dumineca din 17 Septemvrie n. a. c. Sibiiul se transformase într'un oraș românesc cu vreo 20 de mii de locuitori români. Toate satele din apropiere și foarte mulți din depărtări mari veniseră să asiste la sborul Românului Vlaicu. Mulți simțeau de mai înainte bucuria, că vor vedea geniul românesc trecând în sbor peste turnurile bisericii săsești. De astădată se pare, însă, că Sașii au fost mai buni înaintea lui Dumnezeu, căci ziua întreagă a plouat neîntrerupt, zădărniciindu-ne clipele de bucurie. Plouați și necăjiți ne-am împrăștiat toți în toate părțile, gândindu-ne la păcatele ce le-am săvârșit în vremea din urmă.

Sborul s'a amânat cu o săptămână, pe Dumineca din 24 Septemvrie. În cursul săptămânei au și fost câteva zile senine. Soarele, scăpat de perdeaua posomorită a norilor, râdea pe bolta cerului albastru, ca un flăcău tomonic după o aventură tainică. Se pare că toate Săsoaicele din ceriu cochetaseră cu el, săptămâna trecută, ca să-i ademenească razele de pe pământ. În una din aceste zile, când promitea statornicie în vreme frumoasă, inginerul Vlaicu a făcut pe neașteptate un sbor splendid, care a impus Sibienilor. A impus numai, dar pe străini nu i-a hotărît să deie câteva coroane aviatorului Valah.

Duminecă, în ziua sborului, iarăș s'a întunecat ceriul. Phoebus Apollo iarăș se incurcase cu vreo zeiță din Siebenbürgenland. Înainte de prânz a plouat și bătea un vânt cumplit, de ne-a făcut să disperăm. După prânz ploaia a încetat, dar aripile vântului fâlăiau steagul de pe hangarul lui Vlaicu cu o iuțeală de 15—20 de metri pe secundă. Lumea s'a adunat pe câmp și a așteptat până după 5 ore, nădăjduind că se vor potoli vântoasele. Noi nu știam pe cine să fim mai necăjiți; pe miile de oameni cari veniseră la sbor fără plată sau pe nebunia vântului?

Vlaicu după orele 5, văzând că vântul nu mai con-

tenește, a luat o hotărîre cu adevărat eroică. S'a hotărît să sboare pe vânt de 15—20 de metri, ceea ce n'a făcut până acum nici un aviator. Maximul vântului pe care l-au învins până acum aviatorii e 12 metri pe secundă. Când s'au pornit elicele aeroplanului, publicul înghețase de spaimă. Iar când l-au văzut pe Vlaicu la o înălțime de 120 de metri legănat de vânt în toate părțile pe cei mai mulți i-au năpădit lacrimile, iar cei mai slabi de inger au plecat imediat spre casă, nemai așteptând sfârșitul sborului, care nu putea fi decât o catastrofă. Într'o clipă un val de vânt coborî aeroplanul ca pe o jucărie la 50 de metri, iar în clipa următoare îl înalță iar, cumpănindu-l în dreapta și în stânga. În aceste momente ne-a înfiorat pe toți umbrele unei nenorociri sigure. Îndrăznețul aviator manevră însă din răputeri cărma, și-a concentrat toată puterea ca să învingă furia zeului Eol. Și a învins-o, rezistând vântului năbădăios și coborându-se lin și teafăr la o distanță de 3 km. dela punctul de plecare. Un automobil, între aclamațiile înspăimântate ale publicului, l-a întors la hangar, iar niște flăcăi români au adus pe urmă aeroplanul nealterat. Par'că și el eră mândru de îndrăzneala stăpânului său, pe fața căruia curgea oboseala în șiroaie, ca după o luptă eroică.

Acest sbor a înălțat pe Vlaicu între cei mai cutezători aviatori și ne-a încredințat că aparatul construit de dânsul e unul dintre cele mai desăvârșite și mai rezistente.

S'au entusiasmat și Sașii, dar mai ales Săsoaicele, închinându-se, printr'un „Hoch Vlaicu“, nu numai științii ci și îndrăzelii valahe. Și se vede că au deslegat și ceriul de farmece, căci acum iarăș e o vreme senină. Soarele lucește toată ziua ca un hoț bătrân. (Codru).

✱

Fiul lui Segantini. Cine n'a auzit de numele marei pictori Segantini, poate cel mai genial artist al paletei din timpul mai nou. Când întâlnești în vreuna

din marile galerii ale Apusului un tablou al lui, e cu neputință să nu te facă să zăbovești acel farmec cu totul nou al perspectivei de munți cu culmile ninse, pictate cu o plasticitate neobișnuită, acel suflu de pace care adie din scenele lui idilice în mijlocul văilor Alpine, acel simbolism profund și puternic din creațiunile în care a întrupat vreo idee scoasă din adâncul vieții sufletești. Amintesc numai un singur tablou dintre aceste din urmă, în care, inspirat par'că de Divina comedie a marelui Dante, a simbolizat pedeapsa ce așteaptă pe acele ce au săvârșit după părerea artistului cel mai greu păcat ce se poate comite în lumea asta, pe „Mamele rele”: un câmp de zăpadă între aceste culmi în regiune înaltă de tot, numai doi, trei copaci ridică deasupra zăpezii, crăcile lor uscate, îndoite de crivăț; din fundul zării sure vine un lung șir de femei, jumătate goale, cu părul fâlfâind, purtate în veșnică volbură peste câmpul pustiu de ghiață.

Acest mare artist, care a trăit mulți ani retras în munții Engadinului din Elveția, unde găsisse în sfârșit acea limpezime a atmosferei, acea măreție pașnică a naturii, după care eră însetat sufletul lui, a murit în urma unei răceli pe care o contractase lucrând uitat în aerul aspru de munte cu paleta 'n mână. Tablourile lui prețuesc astăzi sume enorme. Nu de mult se colectă în Elveția un jumătate milion spre a păstra un mare tablou al lui, pe seama unui „muzeu al lui Segantini”, ce se va deschide în Engadin.

În același timp ziarele aduceau știrea că Mario Leopoldo Segantini, fiul, a fost condamnat în Berlin la 9 luni închisoare, fiindcă vindea tablouri proprii drept opere de-ale tatălui său. Acest fiu nenorocit al unui tată celebru trăia în capitala imperiului german în cea mai desăvârșită sărăcie, uneori lipsit de adăpost și neavând ce să mănânce. Înaintea tribunalului a spus că acea idee i-a inspirat-o amărăciunea, fiindcă a văzut că nu munca, ci numele singur se plătește; atâta cât a câștigat cu lucrările sale, ar fi meritat și ele, dar fără de numele tatălui său nimeni nu i le-ar fi cumpărat. Tribunalul l-a aflat vinovat de escrocherie și l-a condamnat la 9 luni, iar el nici nu s'a folosit de dreptul de apelare, iarăși o dovadă că nu e un înșelător comun. O revistă germană pledează chiar pentru grațierea nenorocitului, care merită mai degrabă compătimirea cea mai adâncă decât o pedeapsă atât de grea.

În orice caz, este o amară ironie în jalnica soartă a acestui fiu al unui tată genial. Pe când oameni înzestrați dela natură cu norocosul dar al speculațiunii câștigă sute de mii din moștenirea unui mare artist, unicul său fiu e silit să înșale ca să poată câștiga cu munca proprie atâta cât să nu moară de foame și, dat pe mâinile judecății, trebuie să sufere rușinea temniței în numele sfintei dreptăți.

✽

Blajul. Cu ocazia serbărilor din Blaj, d-l Dr. Ioan Rațiu, profesor, a dat o nouă dovadă a hărniciei sale, publicând o broșură de aproape 100 de pagini intitulată: *Blajul, scurte notițe informative*. Broșura cuprinde informații prețioase privitoare la tre-

cutul Blajului și la așezămintele culturale din acest orașel. Îndeosebi merită o mențiune specială capitolul „ordul călugărilor baziliți”, în care se publică pentru prima oară numele tuturor călugărilor din Blaj.

Pentru orientarea cetitorilor reproducem o parte despre istoricul Blajului. După ce se face descrierea orașelului de astăzi, eruditul autor continuă:

„De toate aceste nu eră nici pomenire înainte cu câteva veacuri, când orașul nu există, ci o vilă numai la îmbinarea Târnavelor, Vila lui Herbord, după cum cetim într'o diplomă din 1271 („inter duos fluvios kukullu, ubi iidem fluvii conjunguntur”). Vila și domeniul constător din mai multe sate, ajunge la 1395 în posesiunea lui Blasiu Cserei, care i-a dat și numirea de azi (satul lui Blasiu, Balázsfalva). Pe la 1535 trece în posesiunea lui George Bagdi, care a ridicat castelul ce avea să servească mai târziu, după prefaceri și renovări, de reședință episcopescă. După 1600 trece în posesiunea lui Gavril Bethlen, care a încunjurat castelul cu muri. Acesta îl donează apoi cancelarului său Péchy (1617) care obține pentru Blaj și locuitorii lui mai multe favoruri, între altele dreptul de târg. După moartea acestuia Blajul în schimbă, în scurtă vreme, mai mulți stăpâni: Petru Haller, Petru Bethlen, Gavril Haller, iar la 1664 Ana Bornemisza, soția lui M. Apaffy I., devenind Blajul de aci înainte un plăcut loc de distracție a familiei princiare. Abdicând Apaffy II. la principatul Transilvaniei, în favorul curții domnitoare, Blajul trece și el în posesiunea erarului până la 1738, când episcopul Inocențiu Klein îl primește în schimb pentru alte moșii, mai puțin potrivite cu planurile sale.

El pune bază Blajului-oraș, care avea să vie. Ca român mare ce eră, a vrut să facă din reședința lui oraș românesc. Spre acest scop a adus de pretutindeni locuitori români — mai ales industrieși și comercianți — dându-le pământ și loc de casă, pentru niște taxe minimale, de aci numirea de „taxaliști”, ce se dă acestor locuitori, cari, alături de iobagi, sunt cei mai vechi în Blaj. El a croit piața în forma extinsă, quadrată; el a pus temeiul la toate școalele înalte, ce s'au deschis însă abia mai târziu, pe când marele lor urzitor mănca pâinea amară a exilului.”

Broșura d-lui Rațiu se vinde cu 80 bani. O recomandăm cu stăruință cetitorilor noștri.

✽

Băncile și „Asociațiunea”. Am arătat în repețite rânduri importanța băncilor în viața noastră economică și culturală. Am relevat, însă, și unele scăderi ale lor, dintre cari cea mai mare e lipsa unei acțiuni unitare pentru promovarea intereselor obștești. Ce nu s'ar putea face, dacă în fiecare an o parte din cvotele de binefacere ce le împart, ar fi concentrate la o instituțiune culturală, care le-ar întrebuința, inaugurând o muncă sistematică pentru întruparea atâtor planuri frumoase ce ne preocupă? Dar nădăjduim că o bună parte dintre aceste scăderi se vor îndrepta cu vremea. Un început bun face „Revista Economică”, organul oficial al băncilor asociate, care în Nr. 35 din 27 August face o propunere fericită și anume: Stăruie

ca băncile să serbeze jubileul de 50 de ani al Asociațiunii „printr'un act de valoare durabilă“, înscriindu-se toate ca membri fondatori ai acestei instituțiuni. Autorul propunerii arată numărul neînsemnat de mic al băncilor cari au fost până acum membri ai Asociațiunii. Știți câte bănci au sprijinit instituțiunea noastră culturală? abia 57!

Dacă s'ar realiza propunerea făcută de „Revista Economica“, Asociațiunea ar încasa odată pentru totdeauna suma de 80 de mii cor. Pentru fiecare bancă suma de 400 cor. — care eventual se poate plăti și în rate — e nimica toată, așa că suntem în drept a aștepta să intre toate și cât mai curând în șirul membrilor Asociațiunii.

Subscriem și noi încheierea ce-o face autorul propunerii:

„Ar fi un act demn și venit la timp oportun, un adevărat dar național, pe care băncile noastre l-ar face Asociațiunii din prilejul jubileului ei, și totodată una din cele mai impunătoare manifestații pentru promovarea și conservarea culturii noastre naționale“.

Comitetul central al Asociațiunii va și scrie tuturor băncilor, invitându-le să sprijinească acțiunea ei culturală, iar „Solidaritatea“ le va atrage și ea atențiunea asupra acestei datorii elementare.

Și desigur băncile noastre își vor și împlini datoria!

⌘

Rodin. E unul dintre cei mai mari sculptori ai zilelor noastre, care prin arta lui a revoluționat nu numai Franța, în care trăiește, ci lumea întreagă. Realismul lui a îndrumat sculptura modernă spre plasticitatea și expresia sculpturii antice. La începutul carierei lui a fost luat în batjocură, ca orice reformator. Dar prin stăruința și mai ales prin talentul lui s'a impus. Se pare, însă, că succesele lui obținute prin operele de artă nu-l mulțumesc; ar vrea să fie un reformator al artei și prin cuvinte. De curând a și publicat o carte, neascultând sfatul bătrânului Pomponius Gauricus, care în scrierea lui „De sculptura“ spune: „scriitorii influențează prin litere tipărite... iar sculptorii argumentează prin fapte“. Rodin a urmat numai în parte acest sfat cuminte, întrucât n'a scris el cartea, ci Paul Gsell, redând ideile maeistrului în formă de conversații.

Credem că interesează și pe cetitorii noștri câteva dintre ideile lui Rodin despre artă, mai ales că „Luceafărul“ s'a ocupat în repetite rânduri cu creațiunile acestui sculptor mare.

Rodin spune că temelia întregii arte e ochiul artistului. Nu e suficient ca artistul să privească la model, ci trebuie să-l vadă. Să-i vadă nu numai exteriorul ci și sufletul. De aici deduce că pentru un artist întreaga natură e frumoasă. Chiar și omul cel mai urât poate fi subiectul unei opere frumoase, dacă artistul exprimă în ea finețe sufletești. Că uritul e o temă veche a artei o dovedește cu tablouri de Velasquez și Millet.

Partea cea mai puternică din opera lui Rodin e zugrăvirea caracterului. El afirmă că în artă numai aceea e frumos, ce are caracter. Și deoarece caracterul e mai ușor de exprimat la cei urâți, deaceia Rodin a

căutat mai ales modele urite. Întotdeauna frumoase i s'au părut numai femeile tinere și caste. Dorințele, pasiunile și maternitatea le răpește farmecul. Rodin crede că femeile și astăzi sunt tot așa de frumoase ca și pe vremea lui Phidias. Numai vederea artiștilor s'a schimbat.

Un capitol interesant al cărții e cel în care tratează desemnul. Se știe că Rodin e un desemnator neîntrecut. La el creațiunea începe cu desemnul, iar turnarea în gips sau în bronz e numai o desăvârșire a acestei creațiuni. De aceea el studiază modelele în mișcare. Modelele lui nu pozează ci se mișcă liber în atelier și când îi place vreo mișcare sau vreo atitudine a corpului, o desemnează repede. El crede că nici nu există desemnator rău și pictor bun sau invers. Desemnul și colorile se întregesc și se condiționează reciproc. Nu-ți poți închipui un tablou desemnat de Dürer cu colorile lui Rubeus.

La sfârșitul cărții se ocupă cu valoarea artiștilor. Rodin afirmă că numai artiștii simt plăcere când lucrează. Ei împlinesc o misiune culturală ca și filozofii, crescând și pregătind generațiile viitorului. De aceea zice că publicul datorește artiștilor cel puțin atâta recunoștință cât oricărui meseriaș. Organul comitetului nostru național e, însă, de altă părere. El crede că artiștii dacă au idei mai avansate ca cele cuprinse în pravila solidarității naționale, trebuiesc considerați ca niște anarhiști primejdioși pentru interesele superioare ale neamului.

Noroc că nu-i și Rodin Român din Ardeal și că nu și-a tipărit cartea în imprimeria „Tribunei din Arad!“

⌘

Revista Balcanică. Cunoștințele publicului mare asupra chestiunii macedonene sunt foarte modeste. Foarte puțini sunt aceia, cari au o orientare generală despre situația fraților noștri din Balcani și despre luptele ce le poartă. De curând fostul director al școalei comerciale din Salonic, d-l Victor Lazar, astăzi bibliotecar la Academia Română și redactor al „Foi Poporului“ din Sibiu, a publicat o carte în limba germană, intitulată: *Die Südromänen der Türkei und der angrenzenden Länder*. (Bukarest, 1910), în care face o descriere destul de amănunțită a stării culturale, sociale și politice a Românilor din Balcani. Cartea cuprinde multe informații etnografice și folclorice, de interes pentru oricine vrea să cunoască mai deaproape pe acești Români răslețiți de trupul neamului nostru. La începutul cărții e o bibliografie bogată asupra întregii chestiuni macedonene, care poate fi întrebuințată cu folos de cei ce vreau să-și desăvârșască cunoștințele.

În August am primit primul număr al unei publicații periodice, puse sub direcțiunea colaboratorului nostru, d-l George Murnu, profesor universitar în București. Publicația se chiamă „Revista Balcanică“ și are de ținută informația publicului românesc asupra tuturor chestiunilor privitoare la viața Românilor din Macedonia. În articolul-program se zice chiar mai mult: „idealul nostru e să fim ecoul cel mai credincios al tuturor manifestărilor de viață a popoarelor și

statelor din Peninsula Balcanică și cu deosebire al mișcării lor culturale, politice și economice. Vrem să punem la îndemâna publicului român un organ de informație și de orientare pe cât se poate de sigur din acest punct de vedere și totodată să fim o strajă neadormită a feluritelor interese ale României și în genere ale neamului nostru în Orient.“

Revista va face desigur bune servicii culturii românești și intereselor neamului nostru, de aceea îi dorim din inimă stăruință la muncă și izbândă deplină. Ceice doresc să o aboneze să se adreseze d-lui Ary G. Murnu, București, Hotel de France. (107).

✖

Naționalismul d-lui Ovid Densușianu. Dacă talentul decadent al d-lui Ovid Densușianu ar ține pas cu ambiția d-sale, atunci desigur ar fi cel mai mare poet al zilelor noastre. Dar nota caracteristică a decadentilor noștri e tocmai lipsa de talent, începând dela maestrul Densușianu și până la ucenicul Emil Isac din Cluj. Lipsa de originalitate în inspirații poetice caută, deci, să o suplinească prin forme bizare, neobișnuite, și prin accente stridente, pe cari le smulg cu de-a sila din lira lor neputincioasă. Lumea ori nu-i bagă în seamă ori îi disprețuește. Ei, însă, nu disperează. Se cred prorocii unei arte ce va să vină, se cred poeții viitorului, iar față de obștea neînțelegătoare de astăzi au cel mai adânc sentiment de compătimire. Când nu o compățimesc, o insultă. Așa a făcut d-l Ovid Densușianu mai zilele trecute. Trecând prin Cluj a declarat unui gazetar ungur — vezi „Világ“ Nr. din 7 Sept. n. a. c. — că naționalismul nostru e o frază și că se reduce la politica pumnului sau a ciomagului, cum ar zice revista d-lui Motru. D-l Densușianu disprețuește și arta care are la bază sentimentul național, cum e de pildă cea a d-lui Goga. În schimb are — ca și „Noua Revistă Română“ — o deosebită admirație pentru poezia lui Emil Isac, care nu e inspirată de îngustul sentiment național, ci de universalismul artei pentru artă.

Dacă d-l Densușianu n'ar fi și profesor la universitatea din București, acest dispreț al d-sale față de sentimentul național, nu ne-ar interesa. Iresponsabilitatea d-sale ne-ar fi indiferentă. Dar fiind unul dintre propagatorii culturii românești la cea mai înaltă școală a neamului nostru, trebuie să protestăm împotriva ieșirilor d-sale neprecugetate. D-l Densușianu n'ar trebui să uite nici un moment că nesuccesele d-sale literare nu-l îndreptățesc la batjocorirea sentimentului, care pentru noi este temelia de existență. Însuși ziarul „Világ“, în care i se publică declarațiile, recunoaște că numai respectând cultura și sentimentele naționale ale fiecărui popor se poate rezolvi problema naționalităților din Ungaria. Capul democratismului radical din țara noastră, d-l Dr. Oscar Jászi într'un discurs pe care l-a ținut la o lojă a francmasonilor în Budapesta, a spus că naționalitatea este nu numai o condiție de existență pentru orice popor, ci este mai mult: este una dintre condițiile evoluției culturale a omenirii întregi, căci această cultură înaintază numai atunci, când fiecare popor o îmbogățește cu nota specifică a geniului său.

D-l Densușianu și cu toți ciracii lui ar putea învăța mult dela reprezentanții culturii moderne ai Ungurilor. În loc să ne insulte când vine pe la noi, ar trebui să mai învețe, să învețe mereu...

✖

Excursiuni în munți. D-l Teodor Romul Popescu, ale cărui descrieri de călătorie dela Sibiiu la Râmnicul-Vâlcea, însoțite de frumoase ilustrațiuni, s'au publicat în numerii de vară ai „Luceafărului“ pe 1910 și în urmă în broșură, drept călăuză ilustrată pentru excursioniști, ne dă o nouă dovadă de interesul d-sale pasionant pentru frumusețile Ardealului prin o serie nouă de descrieri a Munților Cibinului, Făgărașului și Brașovului.

D-l Popescu, pe lângă aceea că e aproape unicul Român la noi, care se interesează de frumusețile pitorești ale plaiurilor noastre, făcând dese călătorii și fotografiând în tot locul sublimile înfățișări ale munților, scenele idilice din vieța poporului, are deosebitul merit, că după fotografiile aceste a pregătit un mare număr de diapozitive colorate pentru schiopticon, și cu ajutorul acestora a arătat frumusețile ținuturilor noastre străinilor în un șir de conferințe ținute în Viena, Graz, Bozen în Tirol etc. Pretutindenea a fost întâmpinat cu dragoste și a fost apreciat călduros de ziare, îndeosebi s'a arătat mare interes părții etnografice românești.

Trăind în mijlocul frumuseților naturii de multeori nu ne dăm seama de comorile ce stau ascunse ochilor noștri, ci trecem pe lângă ele cu indiferența spiritelor neînțelegătoare, cari veșnic văzându-și farmecile pământului pe care trăesc, nici nu-l pot iubi cu adevărat.

Revista „Luceafărul“ pentru a face cunoscut în cercuri cât mai largi descrierea celor mai bogate ținuturi în frumuseți pitorești, primește cu mulțumită impresiile de călătorie ale d-lui Popescu prin părțile cele mai romantice și cele mai scumpe în amintiri istorice și în bogății etnografice: Excursiile prin Munții Cibinului, Făgărașului și a Brașovului. Publicarea o începem în numărul de față și se va continua într'unul viitor.

✖

Enciclopedia bisericii Românilor de pretutindeni. D-l Badea Mangaru, subadministrator al Casei Bisericei a trimis confratelui nostru d-l Ion P. Sillescu, o adresă prin care îi face cunoscut, că ministerul de culte și instrucțiune, l-a autorizat să execute o „Enciclopedie ilustrată a bisericii ortodoxe a Românilor de pretutindeni“. Despre acest fapt, Casa Bisericei, a încunoștințat și mitropoliile și episcopiile, cărora le cere să dea d-lui Sillescu, concursul de care ar avea nevoie cu privire la această lucrare.

Enciclopedia, va avea forma unui album artistic executat, și va cuprinde între altele: Fotografiile familiei regale, guvernului, mitropoliilor, episcopilor, administratorilor și subadministratorilor Casei Bisericei; — o privire generală asupra bisericii ortodoxe a Românilor de pretutindeni; — o colecțiune de fotografii de biserici și mănăstiri cu însemnătate istorică sau arhitectonică; — o colecțiune de fotografii de ale prelaților decedați cari au avut roluri de seamă în des-

fășurarea vieții bisericești sau naționale a neamului, precum și de ale membrilor clerului actual cari ocupă ranguri bisericești sau își îndeplinesc misiunea cu distincțiune; — o serie de autografe de ale fruntașilor clerului și elitei sociale, cu privire la biserică, religie, morală, etc., și se va ocupa și despre „Societatea ortodoxă națională a femeilor române”.

Cliseele vor fi însoțite de explicațiuni cari să iasă din cadrul studiilor istorice. Ele vor fi scrise pe scurt și într-o limbă literară simplă și plină de avânt, pentru a provoca entuziasm, impresionând pe cetitori. În general, proza acestei lucrări va căuta să arate: Că în desfășurarea vieții publice a neamului, biserica și slujitorii ei, au avut adeseori roluri principale, din care pricină istoria politică-națională a Românilor este adeseori strâns legată de aceea a bisericii noastre strămoșești; că dacă nu ar fi fost credința strămoșească naționalitatea română nu ar fi putut rezista atâtor furtuni, — adevăr ilustrat din viața Românilor de peste granițele regatului, care își mențin naționalitatea datorită mare parte mulțumită bisericii; și că, prin urmare, toți Românii animați de cel mai elementar patriotism, sunt datori să se convingă de însemnătatea bisericii noastre și de cât îi datorăm, fiind obligați să lupte din răzputeri pentru mărirea ei și consolidarea spiritului religios. În resumat, această enciclopedie nu va fi o operă de știință menită să îmbogățească bibliotecile savanților, ci, o lucrare de sentiment, având scopul să contribuie la cultivarea sentimentului religios. Astfel fiind, desigur că oricine și cu deosebire clericii vor da confratelui nostru, d-lui I. Sillescu, tot concursul, pentru a putea să înfăptuească în condițiuni cât mai bune și prielnice, această enciclopedie.

D-l Sillescu, locuiește în București, Calea Victoriei 86 unde i se poate scrie pentru informațiuni.

Monumentul lui Eminescu la Galați. În legătură cu notița publicată în Numărul trecut al „Luceafărului” se face cunoscut că ziua inaugurării monumentului lui Eminescu la Galați se fixează pe 2 Octomvrie st. v. ca urmare a serbărilor jubulare din Iași.

Rugăm ca cei care doresc să ia parte la serbări să se anunțe la Red. Revistei pentru a se putea obține certificate de călătorie cu preț redus.

Notiță. Institutul „Economul” din Cluj a organizat un serviciu de informații juridice pentru țărani. Exemplul acesta bun ar putea fi urmat și de alte institute similare.

Posta redacției.

— Manuscrisele nu se împoiază. —

Delacoș. Titlul după dorință. Una da. Celelalte două mai cetite-le și rîdeți-le asperitățile. „Ca o poemă ce n' veci nu va slăsi” nu merge.

T. B. „Ghighe” e prea împoțonată de fraze cari vreau să fie poetice. Mai cetiteți, și pe urmă... încercați să scrieți.

G. E. Scrisoarea ce ni-ați trimis e foarte reușită, dar versurile...? Recetiți o strofă în tipar:

Mult a plouat azi noapte
Prin somn auziam vîntul
Cum vuiă și plînsul
Îl auziam a(i) ploii și lungile ei șoapte
Da, azi noapte a plouat mult...

O fi plouat, dar păcat că n'a rodit nimic în sufletul D-voastră tînar. Acum închipuiți-vă, cine rîde mai mult: noi sau D-voastră?

V. G. Sfatul nostru prietinesc e să mai încercați. Se pare că aveți ceva de spus. În versurile ce ne-ați trimis sunt lucruri drăguțe, dar nu sunt destul de încheiate, destul de unitare.

„Început”. Începutul l-ați făcut în organul oficial al partidului. Poate e mai bine dacă îi rămâneți credincioasă. Când veți socoti că ați reușit să vă avîntați mai sus, mai aduceți-vă aminte și de noi.

L. R. Deastădată glasul lirei D-voastre ni s'a părut mai răgușit. Vă rugăm să o instrunați mai cu îngrijire...

V. L. Din versurile D-voastră ne-a plăcut strofa despre mare:

Spre ziua obosită de-atîta sbuciumare
S'a liniștit stăpîna corăbiilor noastre,
Gătindu-se sfioasă ca și o fată mare
Să-și strîngă peste pieptu-i dantelele albastre.

și încă un vers:

Și ca 'nt'r'o supremă și caldă 'mbrățișare
Doi crini se string alături potir lîngă potir.

În celelalte strofe sunt artificii de vorbe, imagini puține și cuvinte de prisos... Să ne iertați sinceritatea.

Bibliografie.

În editura librăriei Leon Alcalay, București, din „Biblioteca pentru toți” à 30 bani au apărut următorii numeri:

Nr. 622. Demetriade M., *Renegatul*.

Nr. 624. Molière, *Violențele lui Scapin*, trad. de A. Alexandrescu-Dorna.

Nr. 585—586. C. Rădulescu-Motru, *Cultura română și politicianismul*.

Nr. 587. Pamfile Tudor, *Feți frumoși de odinioară*.

Nr. 588. Caselli D., *Fecioara dela Argeș*.

Nr. 590. Moldovanu C., *Flacări*.

Nr. 591—592. Fundescu I. C., *Basme*.

Nr. 593. Andreev L., *Povestea celor șapte spînzurați*, trad. de Dr. I. Duscian.

Nr. 629. Dostoiewski F. W., *Nuvela*, trad. de B. Marian.

Nr. 631. Dr. Leon N., *Generațiunea spontană și Darwinismul*.

Locot. Stefan Corciu, *Spre oastea nouă*. București 1910. Prețul lei 1.50.

Björnstjerne Björnson, *Mary*, roman trad. de Dr. Horia Petra-Petrescu. Arad 1911. Prețul 1 cor.

Dr. C. Tăslăvan